

ՀՏԴ 624.131.7

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԵԽԱՆԻԿԱ

Գ. Վ. Տեր-Պետրոսյան,

Լ. Ս. Մխիթարյան

ՃԱՔԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՉԱՓԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ՓՈՐՁԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԶԵՎ ՈՐՄՆԱՆԵՑՈՒԿԱՅԻՆ ՊԱՏՎԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ներկայացվում է որմնանեցուկային պատվարի մարմնում նախնական ճաքի բացվածքի չափի որոշման փորձարական բանաձևեր: Բետոնե կառուցվածքներում նախնական ճաքերի անխուսափելի առաջացումը ստիպում է փնտրել ուղիներ այդ ճեղքավորումների տարածման ուսումնասիրությունների և, հնարավորության սահմաններում տարածումը կանխելու կամ խոչընդոտելու համար: Համաձայն ընդունված չափանիշի՝ լարումների ինտենսիվության գործակցի և բետոնի կազմի սահմանային արժեքների համապատասխանության դեպքում փորձարական բանաձևը կարող է ստանալ գործնական կիրառություն: Այդ բանաձևով ուղղակիորեն կարելի է ստանալ բացվածքի տարածման մեծությունը:

Առանցքային բառեր. *որմնանեցուկային պատվար, բետոնի խառնուրդ, ճաքի տարածում, բետոնե կառուցվածք, փորձարական բանաձև*

Բետոնե կառուցվածքի մարմնում միկրոճեղքերի առաջացմանը նպաստում են բազմատեսակ գործոններ: Բետոնե խառնուրդի պնդացումն ուղեկցվում է դրա ծավալում պարունակվող ջրային զանգվածի անջատմամբ և ջերմային փոփոխություններով: Այդ փոփոխությունները, ինչպես նաև ցեմենտաքարի և լցանյութերի առաձգականության ու ջերմային ընդարձակման գործակիցների զգալի տարբերությունների պատճառով առաջացող լարումները միկրոճեղքերի առաջացման նախադրյալներ են: Բետոնե կառուցվածքի ամրության կորստի վրա էական ազդեցություն է ունենում միկրոճեղքերի զագաթի շրջակայքում նախաքայքայման գոտու առաջացումը: Փորձերով հիմնավորված է, որ բետոնի զանգվածում լցանյութերի չափերի մեծացումը նպաստում է նախաքայքայման գոտու աճին:

Այսպիսով, բետոնե կառուցվածքներում նախնական ճաքերի անխուսափելի առաջացումը ստիպում է փնտրել ուղիներ այդ ճաքերի տարածման ուսումնասիրությունների և հնարավորության սահմաններում՝ տարածումը կանխելու կամ խոչընդոտելու համար:

Կոշտ հիմքի վրա կառուցված բետոնե բարդ եզրագծով որմնանեցուկային պատվարի վտանգավոր հատույթում՝ հիմքին առնչվող մակարդակի վրա եղած նախնական l_0 երկարությամբ ճեղքի տարածման խնդիրը վերլուծական եղանակով լուծելու անհնարիությունը ստիպում է լուծումը փնտրել վարիացիոն մեթոդի կիրառմամբ, որի դեպքում խնդրի լուծման արդյունքները ներկայացվել են աղյուսակային և գրաֆիկական տեսքերով [1]: Լուծման արդյունքները կիրառության համար ավելի մատչելի դարձնելու նպատակով փորձ է կատարվել ստանալ բանաձևային տեսքով արտահայտվող բացվածքի տարածման

երկարության և հիմնական պարամետրերի կապը: Հայտնի է, որ ֆունկցիայի վերլուծական տեսքի բացակայության կամ ստացման անհնարինության դեպքերում նույնպես դիմում ենք փորձարական (էմպիրիկ) բանաձևերի ստացմանը:

Ունեցած $K_I = f(r)$ [1] գրաֆիկական տեսքից ելնելով՝ ընտրվել է

$$K_I = ar^b + C \quad (1)$$

ֆունկցիան, որտեղ $C(l_0, r)$ գումարելին հաշվի է առնում նախնական l_0 բացվածքի տարբեր մեծություններ:

(1) տեսքով աստիճանային ֆունկցիայի անհրաժեշտ պայմանի գոյության հիմնավորումը կատարվում է հետևյալ ձևով [2]. ընտրենք r_s -ի համար r -ի շարքի եզրային արժեքների միջին երկրաչափականը.

$$r_s = \sqrt{r_1 r_n} : \quad (2)$$

Եթե (1)-ում C -ն առայժմ թողնենք, ապա կունենանք.

$$K_1 = ar_1^b, K_n = ar_n^b, \quad K_s = ar_s^b = ar_1^{\frac{b}{2}} r_n^{\frac{b}{2}}, \quad (3)$$

(3)-ից a և b պարամետրերն արտաքսելով՝ ստանում ենք.

$$K_1 K_n = K_s^2, \quad K_s = \sqrt{K_1 K_n} : \quad (4)$$

(1) տեսքով աստիճանային ֆունկցիայի գոյության համար անհրաժեշտ է, որ r_i և r_n արժեքների միջին երկրաչափական r_s -ի արժեքին համապատասխանի K_1 և K_n արժեքների միջին K_s երկրաչափականը: Ընդհանրապես, եթե աստիճանային (1) տեսքով կախվածությունը գոյություն ունի և r_i արժեքները երկրաչափական պրոգրեսիա են, ապա K_i արժեքները նույնպես կազմում են երկրաչափական պրոգրեսիա:

(1)-ի լոգարիթմումից կունենանք.

$$\lg(K - C) = \lg a + b \cdot \lg r, \quad (5)$$

եթե նշանակենք $Y = \lg(K - C)$, $X = \lg r$, ստանում ենք գծային կապ.

$$Y = \lg a + bX : \quad (6)$$

(1) բանաձևի պարամետրերի ստուգումը սկսում ենք C -ի որոշումից:

Կազմենք $r_s = \sqrt{r_1 - r_n} = \sqrt{0,2 \cdot 0,8} = 0,4$, իսկ K_s -ը որոշում ենք գրաֆիկից կամ գծային միջարկման միջոցով: Ստանում ենք $K_s = 54$: $r_s = \sqrt{r_1 r_n}$ բարձրացնելով b աստիճան և բազմապատկելով a -ով՝ ստանում ենք.

$$ar_s^b = \sqrt{ar_1^b ar_n^b}, \quad (7)$$

որտեղից

$$K_s - C = \sqrt{(K_1 - C)(K_n - C)} : \quad (8)$$

(8)-ը լուծելով C -ի նկատմամբ՝ ստացվում է.

$$C = \frac{K_1 K_s - K_s^2}{K_1 + K_n - 2K_s} : \quad (9)$$

(9)-ում տեղադրելով արժեքները՝ որոշում ենք C -ն.

$$C = \frac{37 \cdot 78 - 54^2}{37 + 78 - 2 \cdot 54} = -4,2857:$$

a և b պարամետրերի որոշումը կատարենք միջինների մեթոդի կիրառմամբ: Կազմենք նախնական հավասարումները.

$$\begin{aligned} \lg(K_i - C) &= \lg a + b \lg r_i \quad (i = 1, 2, \dots, 7), \\ \lg(37 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,2, \\ \lg(46 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,3, \\ \lg(54 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,4, \\ \lg(61 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,5, \\ \lg(68 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,6, \\ \lg(73 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,7, \\ \lg(78 + 4,2857) &= \lg a + b \lg 0,8: \end{aligned} \quad (10)$$

(10)-ում տեղադրելով համապատասխան արժեքները և խմբավորելով երկու խմբում՝ ստանում ենք.

$$\begin{aligned} 5,0828 &= 3 \lg a - b \cdot 1,6196, \\ 5,5619 &= 3 \lg a - b \cdot 0,677: \end{aligned} \quad (11)$$

(11)-ը լուծելով որպես a և b պարամետրերի նկատմամբ համակարգ՝ ստանում ենք.

$$a = 92,9852, \quad b = 0,5086:$$

Պարամետրերի արժեքների որոշումից հետո ֆունկցիայի տեսքը կարող ենք գրել.

$$K = 92,9852r^{0,5086} - 4,2857: \quad (12)$$

(12)-ով ստացված K -ի տեսքը բնորոշում է l_0 նախնական բացվածքի տվյալ $l_0 = 0,1$ չդեպքը: Որպեսզի ստացված բանաձևով հնարավորություն ունենանք ներկայացնել լարումների ինտենսիվության K_l գործակցի կախվածությունը ճաքի զագաթից եղած r հեռավորություններից՝ նախնական l_0 բացվածքի տարբեր չափերի դեպքերի համար, ստացված (12) բանաձևում ավելացվել է բացվածքի նախնական չափը բնորոշող համապատասխան գումարելին.

$$K_l = 92,9852r^{0,5086} - 4,2857 + 66,67(l_0 - 0,1)r, \quad (l_0 \geq 0,1 \text{ չ}): \quad (13)$$

Լարումների ինտենսիվության գործակցի որոշման (13) փորձարական բանաձևով որոշելով K_l -ը, ստացված արժեքը պետք է համեմատել բետոնի տվյալ կազմին համապատասխան դրա սահմանային արժեքի հետ: Եթե ստացված հաշվային արժեքը համապատասխանում է սահմանային մեծությանը, նշանակում է, որ նախնական բացվածքը տարածվել է r -ի համապատասխան չափով: Կատարված թվային հաշվարկները ցույց են տալիս, որ ստացված փորձարական բանաձևը լիարժեքորեն կարելի է օգտագործել գործնական կիրառությունների համար:

ЭМПИРИЧЕСКАЯ ФОРМУЛА ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РАЗМЕРА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ТРЕЩИНЫ ДЛЯ КОНТРОФОРСНОЙ ПЛОТИНЫ

Представлена эмпирическая формула для определения размера распространения трещины в теле контрофорсной плотины. В бетонных сооружениях, как известно, неизбежно возникновение первоначальных трещин, что делает необходимым проводить исследования по распространению трещин и изыскивать возможности по предотвращению или препятствованию распространения этих трещин. При соответствии данных состава бетона и коэффициента интенсивности напряжений, формулу можно применять при решении различных практических задач.

Ключевые слова: контрофорсная плотина, бетонная смесь, распространение трещины, бетонное сооружение, эмпирическая формула

G.V.Ter-Petrosyan,
L.S.Mkhitarian

EMPIRICAL FORMULA FOR DETERMINATION OF SIZE OF CRACK PROPAGATION INSIDE A BUTTRESS DAM

The usage of empirical formula of determination of size of crack propagation inside a buttress dam is revealed. Crack formation in concrete structures requires finding ways to study crack propagation in order to possibly prevent it or obstruct the further development.

In case concrete mix data coincide with coefficient of intensity of stresses, empirical formula will have practical sense. This formula can directly obtain the size of crack propagation.

Keywords: buttress dam, concrete mix, crack propagation, concrete structure, empirical formula

Գրականություն

1. **Ter-Petrosyan G.** The study of crack propagation attached to the base of the hard section structure having double connective boundary line // Proc. of 7th Internat. Conf. Contempr. Probl. of Architecture and Construction.-Florence.-Italy.-2015. - P.-157-162.
2. **Демидович Б.П., Марон И.А., Шувалова Э.З.** Численные методы анализа. - М.,1963. - 400 с.

Աշխատանքն իրականացված է ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային ֆինանսավորմամբ «ՀՀ ճարտարապետական և շինարարական համալիրների կայուն զարգացման ուղիների բացահայտում, ճշգրտում, ներդրման առաջարկությունների և հանձնարարականների մշակում՝ մշտական մոնիտորինգի կիրառմամբ» ծրագրի շրջանակում:

Տեր-Պետրոսյան Գևորգ Վահանի, տ.գ.թ., դոցենտ (ՀՀ, ք.Երևան) - ՃՀՀԱՀ, ակ. Ալ. Թամանյանի անվ. ճարտարապետության և շինարարության պրոբլեմային լաբորատորիա, ւ.գ.ա., Նյութերի դիմադրության ամբիոն, (+374)91465319, gter-petrosyan@nuaca.am, **Մխիթարյան Լևոն Սուրենի, տ.գ.թ., դոցենտ** (ՀՀ, ք.Երևան) - ՃՀՀԱՀ, Նյութերի դիմադրության ամբիոն, (+374)93399177, levon177@mail.ru:

Тер-Петросян Геворг Ваганович, к.т.н., доцент (РА, г.Ереван) - НУАСА, Проблемная лаборатория Архитектуры и строительства им. академика Ал. Таманяна, с.н.с., кафедра Сопротивление материалов, (+374)91465319, gter-petrosyan@nuaca.am, **Мхитарян Левон Суренович, к.т.н., доцент** (РА, г.Ереван) - НУАСА, кафедра Сопротивления материалов, (+374)93399177, levon177@mail.ru.

Ter-Petrosyan Gevorg Vahan, doctor of philosophy (PhD) in engineering, associate professor (RA, Yerevan) – NUACA, Chair of Strength of Materials, (+374) 91465319, gter-petrosyan@nuaca.am, **Mkhitarian Levon Suren, doctor of philosophy (PhD) in engineering** (RA, Yerevan) – NUACA, Chair of Strength of Materials, (+374)93399177, levon177@mail.ru.

Ներկայացվել է՝ 05.12.2016թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 08.12.2016թ.